

לרקטור של אוניברסיטת חיפה משעמם, על כן מחר בבוקר הוא מכנס מסיבת עיתונאים בשעה 11 לכבוד סיום עבודתה של ועדת החקירה בעניינו של תדי כץ. הוועדה הגישה לרקטור דו"ח של 45 עמודים, אשר הסיפא שלו קובע כי מדובר בעבודה רשלנית, בעלת איכות ירודה הפוגעת בכבוד העדים. יש מעט מאוד בדו"ח המצדיק סיפא זה או כינוסה של מסיבת עיתונאים. אינני בטוח אם כולכם תקראו את הדו"ח עד תומו, אבל כדאי כבר עכשיו להעיר עליו מספר הערות ובהמשך להתייחס לנקודות שיעלו במסיבת העיתונאים. הרקטור, כך דומה, נהנה להתעלל במקצת בתדי כץ, כאשר הלה ביקש ממנו היום לדעת מה היא מטרת מסיבת העיתונאים הוא לא קיבל תשובה או כל התייחסות. איזו עצמה, איזו דרך ארץ, איזו חרפה.

המנדט של הוועדה היה לבדוק התאמה בין החומר לציטוטים בעבודתו של כץ מתוך מגמה להעריך האם, כדברי התביעה במשפט הדיבה נגד כץ, סילף כץ ביודעין ובמידת את החומר שעמד לרשותו. הוועדה התקשתה למצוא מקרים ודאיים שכאלה ולכן הסתפקה בחיפוש אחרי חוסר התאמה מבלי להתייחס לשאלת הזדון. מר ארדינסט הצליח למצוא שישה מקרים כאלה, הוועדה רק שלושה. שלושת מקרים אלה נחשבים למקרים של דרגת "חומרה רבה" של חוסר התאמה. אגב כל המקרים הם לכאורה ציטוט לא מדויק, או משפטים שהובאו בעבודה ללא סימוכין בקלטות או ברשימות כץ, של עדים שראו או שמעו על הטבח. הוצאת המשפטים הבעייתיים לכאורה הללו, אינה משנה את דברי העד או העד. הקריטריון הזה, האם הציטוט הלא נכון כביכול שינה את דברי העד או העדה לא מקובל על הוועדה כרלבנטי כפי שהיא טוענת שאין זה מעניינה לבדוק האם היה טבח או לא.

משום כך כנראה הוסיפה עוד שישה מקרים שבהם, על פי דעתה כץ היה צריך להשתמש בחומר שהיה לרשותו אך לא השתמש. זאת משום שביקשה לבדוק אם הציטוטים או אי הציטוטים טופלו בצורה כזו שתמכו באופן לא ישר בארגומנטציה של כץ. כיצד ניתן ליישב מטרה זו עם חוסר הרצון לקבוע האם היה טבח או לא? איך ניתן לדעת האם יש פה ניסיון ישר לתמוך בארגומנטציה או לא, אם הנושא השולי הזה, האם היה טבח או לא אינו מטופל. הוועדה אגב מצאה עד נוסף שתומך בארגומנטציה אבל כץ לא השתמש בו. הוויכוח על שימוש או אי השימוש בחומר שתומך או אינו תומך, זה הוא לחם חוקן של מחלוקות אקדמיות אין בכך ולא כלום עם זיוף או אפילו רשלנות. בנוסף לתשעה המקרים האלה, הוועדה העלתה עוד שלושה מקרים שבהם היא מתווכחת עם כץ על הפרשנות הסופית שלו לדברי העדים. לגיטימי בהחלט, אך לא בתחום שיפוטה או תנאי מינויה של הוועדה.

הוועדה חרגה במקום נוסף מן המנדט שניתן לה וציינה בעיות מתודולוגיות חמורות. כדאי לציין כי איש מחברי הוועדה לא עסק מעולם בהיסטוריה שבעל פה והם כולם חסרי ניסיון ומיומנות בתחום זה, כשלים שבולטים בהבלות ההערות המתודולוגיות שלהם. הוועדה מתארת 'רעות חולות' כגון ניסיון לתמצת או להבהיר דברי עדים, מן הראוי שתתבונן בספר התקנות של האגודה ההיסטורית האמריקאית להיסטוריה שבעל פה ותראה ש"הרעה החולה" הזו היא אכן יסוד בעבודת השחזור של היסטוריה שבעל פה. יתרה מכך, שני ההיסטוריונים בוועדה, פרופ' נבו ופרופ' ברעם, המשתמשים בחומרים כתובים בצדק עושים שימוש דומה בחומר כתוב לזה שכץ עשה בחומר שבעל פה.

בנוסף לכך, אחר הפרכה הזו, מודים חברי הוועדה, שאמנם לא קיבלו מנדט, ובצדק בגלל חוסר מיומנותם בתחום אבל בכל זאת הם ממשיכים ומונים ארבעה כשלים מתודולוגיים נוספים. הראשון העדר הקדמה מתודולוגית. בחוגים להיסטוריה וספרות ערבית מהם באים ארבעת חברי הוועדה, כמו גם בעבודותיהם שלהם עצמם, אין הקדמות מתודולוגיות, לטוב או לרע. המעט שמספק כץ ברמה המתודולוגית הוא מעל ומעבר הנהוג בחוגים אלה או בעבודות חברי הוועדה והוא בזכותו של מנחה שהתחנך בכתיבת היסטוריה חברתית בצרפת. ההערה השנייה אומרת בשפה מצטעצעת ובומבסטית שכץ פה ושם לא שם שלוש נקודות שהפרידו בין שתי עדויות (מדובר במקרה או שניים). ההערה השלישית היא התמוהה ביותר, כץ שחשש, ובצדק, להשתמש בעדויות שבעל פה כמכריעות בשאלה התרחשותו של האירוע העדיף להתמקד במה זכרו אנשים מן האירוע. והנה הערה ו' 2 מבקרת אותו על שהוא מבהיר באופן מלאכותי עדויות מעורפלות, הערה שלוש נזופת בו על כך שלא טרח להבהיר, באופן מלאכותי, עדויות מעורפלות. אולי "הרעה החולה" היא לא בעבודה, אלא באי עיסוקם דרך שגרה של חברי הוועדה בנושאי מתודולוגיה ותיאוריה. מי שיבין את ההערה הרביעית זכאי כמובן לפרס. הוועדה טוענת כי כץ בלבד בין דבריו לעד נלמרות שקשה לומר שהיא מביאה הוכחות לכך אבל מסיימת בטענה "ברור כי השוואה קפדנית של טקסט הרשימות לטקסט הראיון בקלטות, לפחות בנושאי מפתח של הפרק, לא משתקפת מטיפוס פערים כזה". אהה, ברור, לא. אולי בשל כך למרות הדגש הרב על מתודולוגיה אומרת הוועדה כי כל ארבעת הבעיות הללו הם רעות חולות היכולות עדיין להתקבל ברמה של תלמיד מ.א. ובוודאי אינן מעידות על מגמתיות. אם כך פני הדברים מדוע בכלל להזכיר זאת?

פרט לכך מונה הוועדה שבעה מקרים של חומרה מקלה. בשלב זה לא אתייחס אליהן נקודתית אעשה כאשר הדו"ח יפורסם, אבל גם לדעת הוועדה זו רשלנות מקלה. לאמיתו של דבר זו רשלנות אופיינית לעבודות גם ברמה גבוהה יותר מ.א. מאלה שנהוג לתקן אותן בעזרת עורך או במהדורה שנייה.

אני אניח לתדי כץ להתייחס לכל שלוש הדוגמאות "החמורות", אשר לדעתי רק אחת מהן תקפה. אבל כאמור זו היא השורה התחתונה אשר ניתן היה לסכמה בכמה עמודים. הנפח העצום של הדו"ח, השפה הקשה כלפי כץ ומעל הכול מילות הסיכום מעידים על ניסיון מאולץ לכתוב דו"ח שישרת אל שולחי הוועדה במקרה הטוב, או מאבק אידיאולוגי בכך במסווה של ביקורת אקדמית לגיטימית, במקרה הגרוע.

אלה הם דברי הסיכום:

"תמונת המצב הכללית המתקבלת מסיכום כלל הפערים היא בהחלט בלתי מחמיאה. עבודת מחקר ששמה לה למטרה להאיר פרשיה היסטורית רגישה ריכזה חומר גולמי עשיר וייחודי מאין כמוהו שנרכש בעבודת שדה מאומצת, אל כשלה בשלב העמדתו לשיפוט הקורא, הן בארגונו לפי קריטריונים מחמירים של מיון וביקורת, והן במה שניראה כמקיס של אי כיבוד המרואיינים".

וזאת בהתייחסות לשלושה אחוזים של הציטוטים!

אלה הם מילות סיכום, ברצוני להזכיר לכולנו, לפרק בעבודת גמר לתואר שני אשר זכה לבחינה כה מדוקדקת, אשר אולי רק התנ"ך מרקס והקוראן זכו לו. ולולא טרחה הוועדה ללוות את הדוח בשפה קשה של "חומרה רבה" ולחבר מסקנות מחמירות, המעידות יותר על כוונות אידיאולוגית מאשר הבנה מתודולוגית, עוד היה ניתן לברך על עבודתה. המסקנה העולה מדברי הוועדה היא ניסיון מאולץ בכוח למצוא פגם בעבודה. את הניסוח הזה אגב הנחה אמציה ברעם אשר בינואר 2001 אמר לעיתון מעריב שעבודתו של כץ פסולה, גרועה וראויה לציון נמוך ביותר. האם כבר אז נכתבו מסקנות הוועדה?

בתוך ים של עדויות שהוצגו כראוי ובוססו נמצאו טיפות השמן האלה אחרי מאמץ גדול של סוללת עורכי דין וארבעה חברי ועדה אקדמית. זה כל מה שנמצא. איזו יד נעלמת כתבה מסקנות כאלה חריפות? היד שמבקשת לשמור על איכות אקדמית או זו המבקשת להכחיש את הטבח?

לשיא מגיע הדוח שהוא טוען שאי איזכור הבלבול שעולה מדברי חלק מן המרואיינים שומה "לאי כיבוד עדויות המרואיינים", לאיזה מרואיינים הכוונה? העדים הפלסטינים סבורים שכך כיבד אותם מעל ומעבר, הם היו מוכנים להעיד לטובתו בבית המשפט. יתכן שהעדים היהודים נפגעו, אבל לא בגלל כץ, אלא בשל הפשעים שהיו שותפים להם.